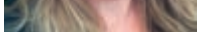
lefebvristé vymezují. Svědomí však není ospra-

kým“ či „koncilním Římem“, jehož příkazy lze

a politoložka.

Co je to spravedlivý růst

Nová kniha uznávaného sociologa Daniela Prokopa „Spravedlivý růst“ zažehla u nás debatu o spravedlnosti v ekonomické a sociální politice. Autor v ní ukazuje, že spravedlnost není nástavba, ale ústřední hodnota, na které závisí úspěšnost Česka.

KOMENTÁŘ
Karla Pučelíka

Hrubý domácí produkt či obvykle zkratka HDP. Není dne, kdy by se v médiích tento termín neobjevil. Vznikl ve 30. letech ve Spojených státech, aby při tvorbě hospodářské politiky existovala čísla, z nichž by se dalo vycházet. Vyjadřuje hodnotu všeho vyrobeného a všech služeb vyprodukovaných na území daného státu za určité období. Nic víc, nic míň.

Moderní společnost si z něj však udělala ukazatele úspěchu, politici se honí za tempy růstu a veřejnost je podle nich posuzuje. Když HDP roste, je dobře; když roste pomalu, nebo dokonce klesá, je zle. Na základě těchto čísel vznikají různé mezistátní a regionální žebříčky a srovnání. Má to ale háček, HDP je coby ukazatel vyspělosti či životní úrovně velmi hrubý. Jako kdybyste zkoumali bakterii místo pod mikroskopem lupou či pouhým okem.

HDP nic neříká o tom, jak se bohatství rozděluje, jestli jsou ve společnosti nerovnosti, zda se na zdravotnictví nebo školství vydává dostatek, dokonce ani nepopisuje produktivitu a efektivitu ekonomiky – a už vůbec ne spokojenost obyvatel. Vezměte si takové Irsko. To je v HDP na evropské špičce, jenže životní úroveň běžného Ira tomu neodpovídá. Skvělé statistiky jsou dílem zahraničních firem a účetních praktik. Vzniká tak paradox – zatímco se ekonomice daří, lidé jsou nespokojení. Často proto, že růst k nim nedoteče, ale zastaví se ve vyšších patrech.

Odborná sféra si je rozporů vědoma a vznikají ukazatele, které popisují ekonomiku plastičtěji. S tím souvisí i snahy nahlížet na to, co vlastně růst znamená. U nás jsou takové myšlenky ve veřejné debatě zatím upozaděny. Jistou pozornost získalo třeba nerůstové hnutí, které je však spíše zesměšňováno, ačkoli jeho argumenty nejsou nelogické. Proto je skvělé, že do debaty přispívá kniha Daniela Prokopa s názvem Spravedlivý růst.

Příliš mnoho děr

Prokop se ve své hutné a argumentačně velmi silné analýze probírá zákoutími ekonomické a sociální politiky a ukazuje, kde má náš systém mezery. Příliš daníme práci, naopak majetek a kapitálové příjmy málo. Mladí lidé musí státu poctivě odvést daň z každé brigády, i z nejmenšího zisku ze spořicího účtu stát ukousne 15 procent, ale když máte akcie za miliony, nemusíte z nich na daních zaplatit ani korunu, pokud je držíte déle než tři roky. Majetkové daně u nás nestojí za řeč. K tomu je obecně daňový výběr neefektivní, do rozpočtu proudí méně peněz, než by mohlo. Lidi s nízkými příjmy systém nemotivuje k práci a ještě více je zabetonovává na hranici chudoby nebo je rovnou sráží pod ni. Co v zahraničí funguje, my ignorujeme, jako bychom vše věděli lépe. Z úlev naopak často profituje bohatší část, třeba ze zrušení superhrubé mzdy.

Chtějí-li politici nebo úředníci inspiraci, jak zemi vylepšit, najdou jich ve zmíněné knize požehnaně. V tomto textu se jednotlivými návrhy zabývat nechci, zaujala mě však centrální myšlenka, a to proč se vlastně zabývat spravedlivým růstem. Katolík by měl na základě sociálního učení církve solidaritu, spravedlnost a pomoc bližnímu považovat za samozřejmost, ale širší veřejnost může mít jiný přístup. Sociální politiku, různé podpory, dávky a přerozdělování často považujeme jen za pomoc slabším, ať už zaslouženou, nebo ne. Spravedlnost a vyváženost jsou ale pomocí nám všem.

Sociolog Prokop ukazuje, že nespravedlivá společnost není výhodná pro nikoho. Toto téma se opakuje v mnoha výzkumech, kdy sledujeme výrazný růst ekonomických (i jiných) nerovností, což má dopady na soudržnost společnosti a v důsledku na fungování demokracie. Vzestup nerovnosti a populismu není náhoda.

Podobné debaty se řeší v zahraničí. Dokonce i v západních zemích, kde mají daňové systémy méně děr a vládne tam výrazně vyšší progresivita (čím vyšší příjmy, tím vyšší daně). V Česku ovšem je zájem o spravedlivější politiku slabý. Daniel Prokop si to vysvětluje mimo jiné tím, že jen zlomek Čechů si uvědomuje slabá místa, a protože na nich profituje, nemá zájem je měnit. Ti, kterým to škodí, zase nemají o problémech potuchy. A těch, kdo by chtěli nespravedlnost řešit, je zatím málo.

Debata o ekonomice, daních a sociálním systému není v první řadě technická. Návodů, jak má spravedlivá politika (či růst) vypadat, je nespočet. Víme, jak motivovat k práci, jak správně nastavit daň z bohatství, jak zefektivnit sociální systém nebo zajistit penze. Jenže předtím je třeba, aby společnost dozrála a chápala spravedlnost jako společnou hodnotu.

Autor je ekonom a historik.